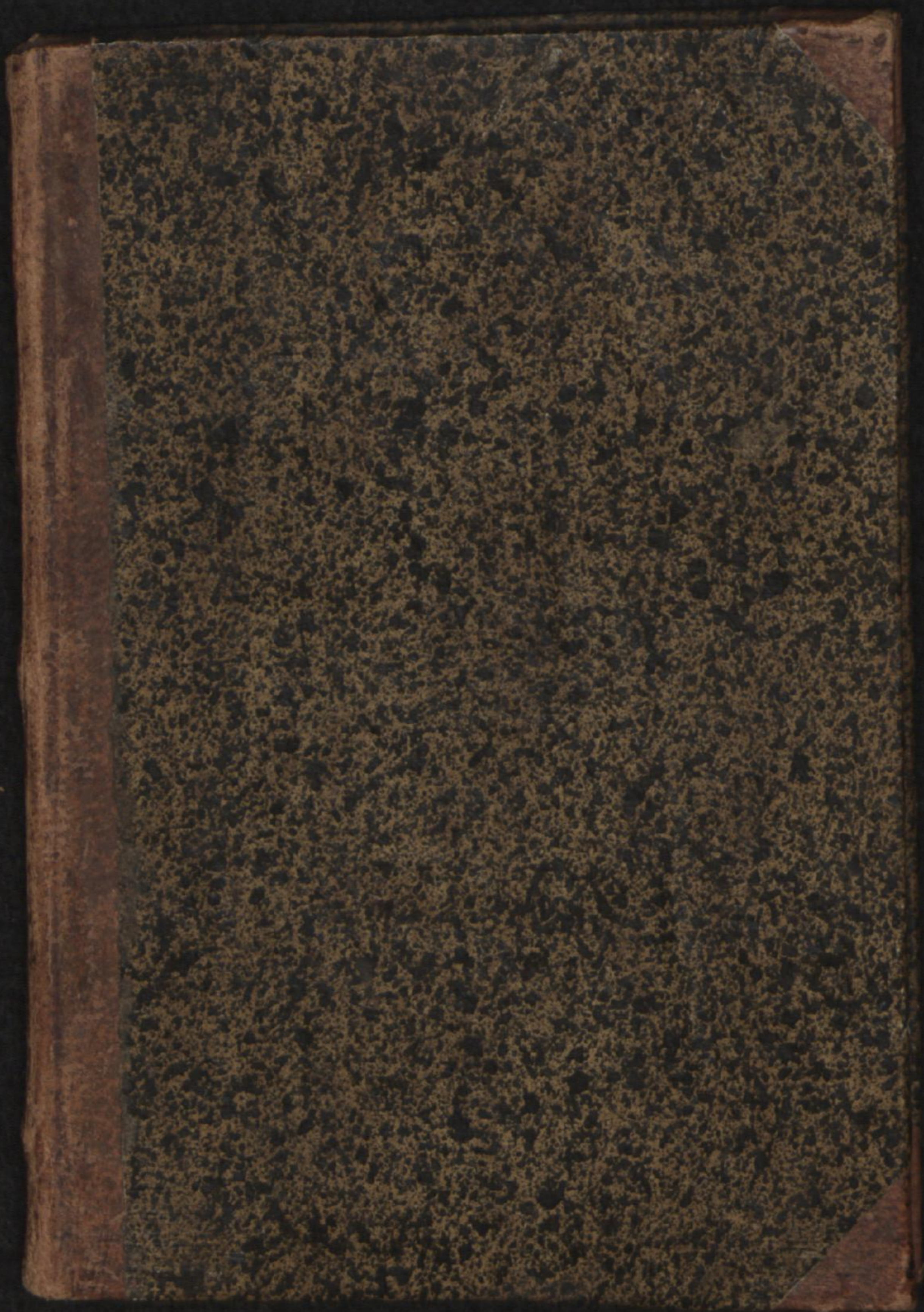
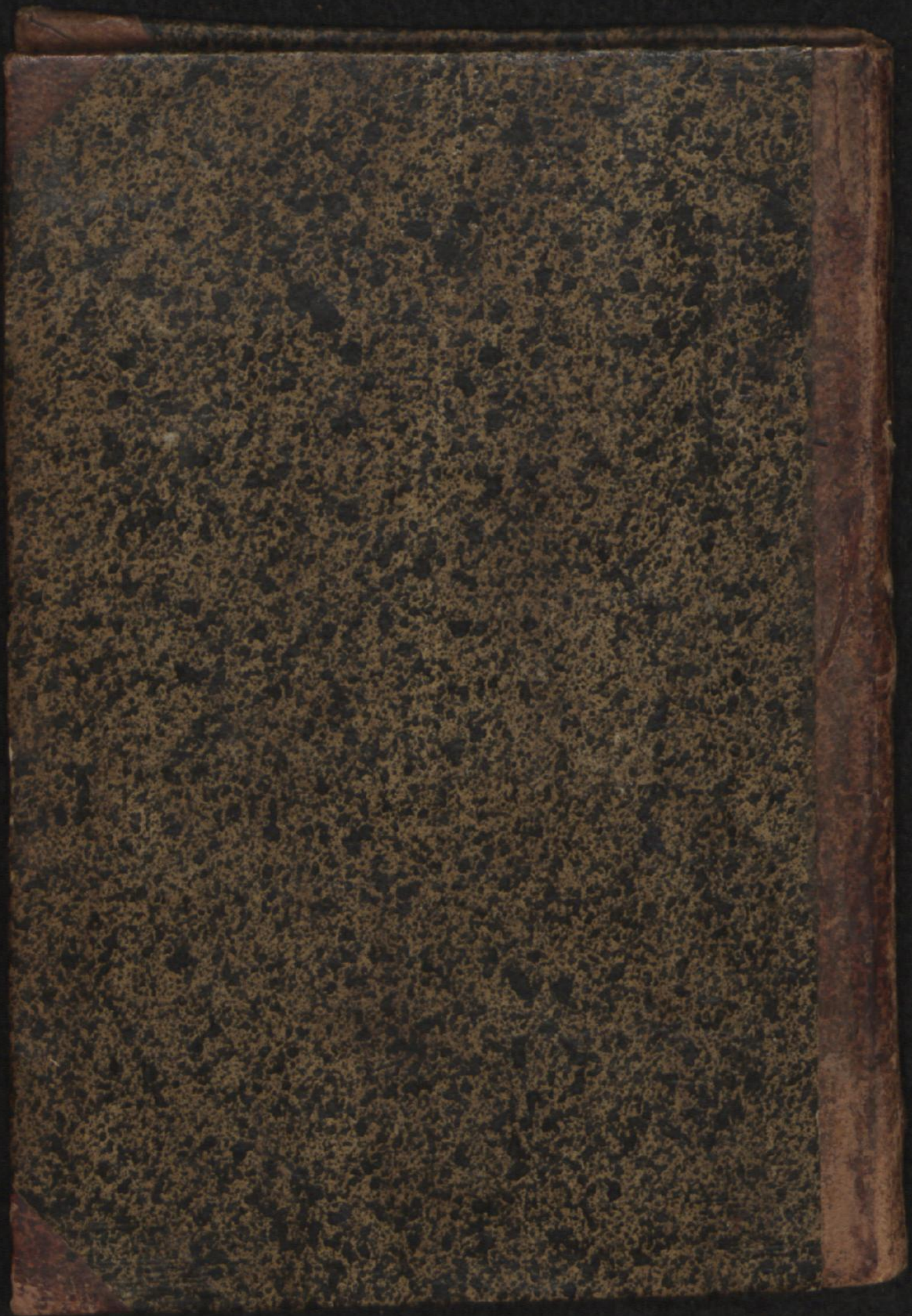

M. Fuchter fecit

BIBLIOTHECA REG. HAFNIENSIS

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

Rep: d. 31. Oct: 69. 518.

bonis insitum est mentibus, ut, quæ copiose ex aliis optent, ea ipsomet munifice deferant.

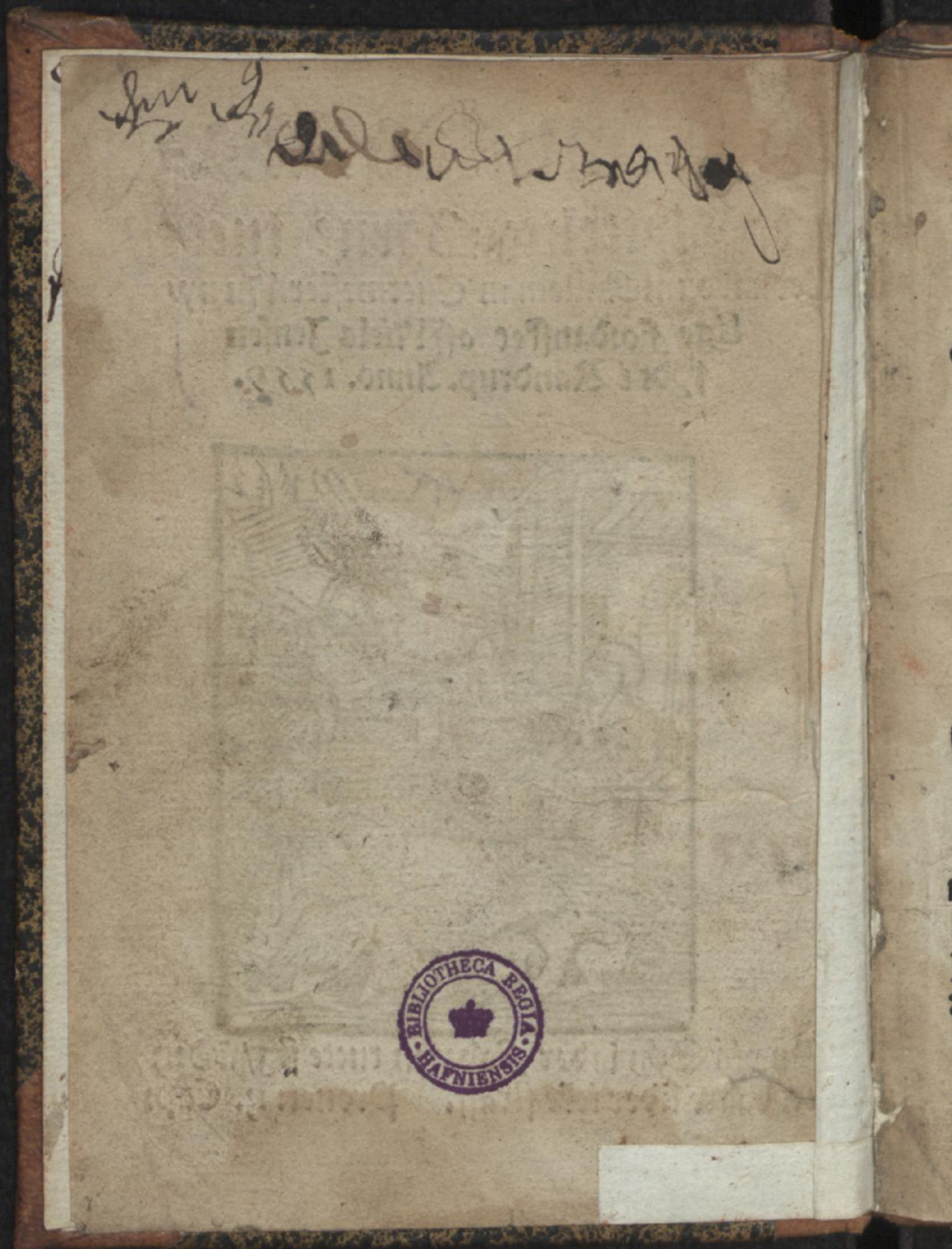
O curvae in terras animae et coelestium inanes!
Pers: Rep: d: 3. Nov: 69.

Jacet sine patrocinio virtus.
Rep: d: 4. Nov: 69.

En smuck oc meget Nyttelig Børne tuct/ Leonardum Kulleman Tuctmester. Nu nylige Fordansket aff Niels Jensen født i Randrup. Anno. 1559.

En vis Søn lader Faderen tucte sig/ Men en daare lider icke straff. Prouer: 13. Cap:

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Fortalen.

HEderlig och Hellerd mand Jens Sørensen Ripen: ønsker ieg Niels Jensen Naade och fred aff Gud vorkiere Himmelske fader/ ved Jesum Christum vor Frelsere.

EFterdi (kere Jens Sørēsen) der er ingen ting paa Jorden / der snarer ophyger en vng persō end Gudfryctighed /Tuctighed oc Erlige øffuelse. Oc tuert emod/ kommer intet hannem snarer til skam oc skenzel / end vgudelighed / vblysomhed / och vtuctighed/ Der faare haffuer ieg nu Fordansket denne Lille bog / (eder til villge) det beste ieg kunde / Dog icke som ieg gerne vilde/ Men dette her giør ieg dog paa

det/ ath der maate Jo findis nogen / som ville tage Eexempel her aff/ Thi Vngdö-men (disuer) er nu sandelige gandske spot-ske/ och fuld met skalckhed/ och der til met leris ilde op / ath det er io vist / Hednin-ger gaar langt offuer oss Christne i deris Børne tuct/ Men det er Forelderniis skyld aff huilcke Gud vil wdkreffue it hart Re-genskab paa den yderste Domme dag/ for-di/ det er Christi Aluorlige bud och befal-ning/at man skal lade de smaa børn kom-me til hannem / Men nu ere Forelderne skødeløsse / acter inter Christi befalning / fører eller drager børn fra Christo/ och til verden/ vdi huilcken Dieffuelen er en før-ste/ Thi der er mange som sige / naar de høre deris børn kunde fluxsuere och ban-de om vor Herris død och pine / ey ia det bliffuer en veldig mand / O huilcken helt skal det bliffue/ Saadant hafsuer ieg offte hørt met mine ørne.

Men ieg raader alle/ oc huer i sit sted/ ath de tage Aluorlige och flittelige vaare paa deris børn/holle dem vnder Ri-

set/

set/tucke dem op til Gudz æris formerelse/ oc deris neste til hielp oc trøst / saa sandt Foreldeerne ville vndgaa Gudz heffn/straff och vrede/ Mē gøre Børnene meget ont/ ere wlydige/ stiffue och Hornackede / da skal riset icke sparis / men mand skal slaa/ straffe/ och true dem/ Paa det / deris siel kand der met frelses fra Døden.

Men ville de icke vere lydige / oc lide straff/ da skal det gaa dem paa det siste/ som det gick Dauidz Søn/ Absolon/ huilcken der bleff hengt i en Eeg/ Item dē straff skal vederfaris dem/ som Gud haffuer selff omtalet/ der hand siger/ haffuer nogen ē wlydig Søn/ da skal hand stenes ihiel etc. Gud giffue at huer och en/ først Forelderne/ oc saa Børnene/ ville tage dette til hierte/ paa det/ saadane løsactige ord/ suare Eeder oc bander som nu (disuer) er i blādt vngdommen ere saa Almindelig som vort daglige Brød) maa aff leggis oc staa til bage/ oc Gudz loff oc ere/ maa haffue sin fremgang/ Der til giffue Gud sin naade. Datum Birckeuig den 12. Maij. 1559.

Huorlunde en vng person skal skicke sig met tuct och ere/ mod Gud oc sin neste.

Il det første/ frycte oc elske Gud offuer alting/ ere hannem aff dit gandske hierte/oc haffue hannem for øgne/ ere de x. Gudz bud/ vdi huilcke du hører oc lerer/ huad Gud kreffuer aff dig/ det er en sand oc vforfalsket kerlighed til Gud och din neste/ Der nest lerer troen/ huorlunde hun giør alene Retferdige for Gud Alsommectigste / aff huilcken samme tro du oc beuiser din neste/ alle Kerlighedz gerninger. Lerer oc Fad vor etc. Huor vdi du beder paa de ord och løffte som Christus befaler oc siger / huad som helst i bede Faderen om i mit naffn/ det skal hand giffue eder/om i tro det/ Thi bed nu hannem paa samme ord oc løffte/ at hand vil giffue dig løst och Kierlighed i hiertet/ at du formedelst hannem / kandt fulkomme hans bud oc villie/ oc at hād vil forme-

formedelst sit Villig ordz Predicken giffue dig en sand Leffuendes tro / som vdbryder met alle Kerlighedz gerninger til din neste Disse tuenne ting / som ere de x. Gudz bud ord. Troen oc fader vor / bør it barn Besynderlige at lere oc vide / effter Gudz egen befalning / thi Christus siger / atspører først Gudz Rige / oc hans Retferdighed / saa skulle i faa alt det i haffuer behoff til eders Liffz ophold. Math. 6. 24.

TIl det andet / holt Fader oc Moder i act oc ere / vere dem lydige i alting som icke er imod Gud oc hans Hellige ord bedrøffue dē icke met ord eller gerning / saa skal det gaa dig vel / och du skalt lenge leffue paa Jorden / icke aleniste her legomlig / men du skalt oc saa leffue Euindelig / Thi det er Gudz villie / aluorlig bud oc befalning / at mand skal hedre Fader och Moder. Men tuert emod / huo som bander sin fader eller moder den skal dø en død / Raffne skulle hacke deris øgne vd / oc Ørne skulle æde deris krope. Oc huo som bespaater sine Foreldre / skal bliffue forbādet /

lige

lige som Cam/ hand bleff forbandet aff sin Fader Noe/ fordi hand skiulte icke hans blysel: Gene. 9. Less om Absolon/ hand maate henge i en Eeg / for hand forfulde sin Fader Dauid. Less oc om Ruben/ Gene: 49. etc.

Til det tredie/ ære de gamle / saa bliff-uer du oc gammel/ sō schrifften siger leuiti. 1. For it graat hoffuit /det er/ for den gamle skalt du opstaa/ oc ære den gā-les person/ oc haffue HERren din Gud for øgne. Der nest gør din Leremester al tilbørlige ære/ elske hannem/ oc ver han-nem lydige/ følge hans gode lerdom / och merck vel met flid huad hand taler och ler-rer alle andre ting fare / paa det du kandt disbedre forstaa oc begribe/ huad hand ler-rer dig/ du skalt gierne lide hans straff/ och icke knurre emod hannem/ Thi at knurre emod sin Leremester/ er ith tegen til hoff-modighed/ oc Haardnackedhed/ Der faare skalt du gerne høre din Schollemester/ och foracth icke hans gode lerdom/ du skalt och vere saa tuctig / hørsommelig oc frommer

i hans

TIl det fierde/skalt du icke forhindre dine stalbrødre/eller giøre dem skade i nogen maade / Thi gør du ingen mand skade/saa thør du ingen mand frycte. Du skalt ingen bespaatre eller baguaske fordi bespaattere oc baguaskere haffue ingē Arffuedeel i Gudz Rige. Der faare lad alle dine Øffuelser vere i Erlighed.

TIl det femte/holt dig Reenlige met al din tingest/met haar Ansict/ næse/ Fingre oc dit gandske Liff / ver blysommelig / thi blydsomhed gør yndest/och er et gaat tegen paa en vng person Fly alle onde oc Gudforgāgne selskab / oc haffuer ingen Omgengelse met bespaattere / løgnere/eller saadant løsactigt folck/Mē haff heller din omgengelse met dem/som ere tuctige/fromme/sandrue oc erlig fordi/saadāt selskab som du met omgaas/saa actis oc du lige som de/vere sig enten gaat eller ondt.

TIl det siete/haffue icke formøget aff munden/thi det er bedre at høre til/

end

end at tale/fordi mand pleger at sige/ den thiende forti ger sig icke met ord. Betroer mand dig noget himmeligt/da obbenbare det icke/thi det kommer aff et ondt opset/ at mand siger den deel som mād skulde thie. Dine ord skal vere Blydsommelige oc sandrue/thi Gud hader den løgnactiges mūd Naar du taler met nogen som du skalt bewise ære/ da skicke dig vid hans venstre side/ tag din hat aff/ siunis icke sorgefuld/ bedrøffued eller vred/men holt dine hend smuct til hobe for dig/stat lige ret paa baade been/oc see ret paa hannem som du snacker met/ vilt du spytte eller snyde / da vend dig fra hannem/Det lader icke heller vel/ at holde munden forudt Aaben/vilt du lee da lee icke meget heller forhøgt. Du skalt icke klag dine hender/eller dit hoffuit / och bøg dine been hid oc did. Forhaste dig icke til at tale /oc om du taler/ da tal met faa/ forstandige oc klare ord/ at du blender icke det ene/iblandt det andet. Du skalt icke gaa bort vden orloff/eller mand beder dig gaa Och om du bancker paa nogen mandz dør/da banck icke forhart.

De

De som haffue nogen verdighed eller anseelse/som er fromme Erlige mend och quinder/Borgemestere/Raadmend/ Øfrighed/Prester/Predicanter/Doctores/oc Schollemestere/alle saadane folck skalt du beuise ære/oc vige aff veyien for dem/oc tage din hat aff/ Men dine ieffnlige skal du helse met en erlige helsen. Der nest / naar du gaar paa gaden / da gack icke forhastige/ oc ey heller forlangsomt/ oc kaage icke hid oc did i alle hiørne/ men gack smuct stille hen /Er dig noget befalet at gøre/gør det samme veluillige/oc bestyre det skickelige oc vel/giff act paa/oc merck vel huad mã befaler dig/oc helse folcket naar du gaar ind oc vd/oc beuise dem ære som sagt er. Kommer der nogen til dig/ da anãme dẽ velige til dig/oc skicke dig mildelige emod dem/met al tuct oc ere.

TJl det siuende/skalt du vide/at arbeyde er ẽ materie til al dyd oc ere/ huo hende bort kaster/ hand kaster all dyd oc ere bort met/Thi arbeyd haffuer ophøyet mange / men lad hed ingen. Der

 faare

faare øffue dig i ærlige kaanster och gode seeder/ Lere latin i vngdommen/ thi latin hielper mange til stor ære/ oc ophøyier dē/ tag dig fordi noget faare (som erligt er) oc fly for ladhed oc leddiggang/ som for en hugorm/ thi aff ledigang kommer stor synd oc ondskab/ oc vort gandske lefnet (vden gode oc Erlige konster) er intet oc er vreē. Giør huer mand til gode/ oc ver icke snar til vrede/ thi aff vrede kommer intet gaat/ som Salomon siger/ prouer: 15. Du skalt icke vere hedninger/ men giffue gerne til oc forlade/ Tag dig vaare for vandzens farlighed/ thi der drucker mange vdi/ aff fordristelse. Tag dig vaare for druckenskab oc offuerflødighed/ lige som for en Schorpion/ thi druckenskab tager mange deris visdom/ och bliffuer det aff galne/ och naar de ere fulde / da ere de lige som ith nød eller Suin / der haffuer huercken vid eller sind.

Huorlunde ith barn skal skicke sig først om morgen etc.

Om

M morgen naar du staar op/ da skalt du begynde i naffn Faders/ oc Sons oc hellig Aandz och befale den euige Gud/ met den bøn som Christus haffuer sielff lerd oss/ som er Fader vaar etc. Oc tacke oc loffue hannē/ at hand haffuer i den nat saa naadelige beuarit dig/ for all skade och farlighed/ och Dieffuelsens falske list och Tyranni/ och bed hannem aff dit ganske hierte/ at hand vil giffue dig en løcksalig dag/ och beuare dig fra synd/ fra skam och skændzel/ och fra alt ont.

Thi wi staa op/ wi vide icke om wi legge oss ned igen/ Och saa wi legge oss ned/ wi vide ike om wi staa op igen/ saa aldelis ære wi i Gudz veldige haand/ vold och mact etc. Der nest drage dine klæder paa dig/ ynske din Fader oc Moder en løcksalige dag/ kæm dit haar/ oc tho dine hender/ och dit ansict/ Gack siden alvaarlig hæn/ oc gør det som du est kaldet til/ enten til Schole eller til ith embede.

Huorlunde en vng person skal tilrede bordet etc.

Ørst skalt du beskicke alting huad der til hør/ som et Vand/ Vin/ oc Øll etc. oc tho dricke karen / der nest bred dugē paa bordet Tallercken/ Kniffue/ saltfad/ Bordkrang/ skeede oc brødt legge der paa O: I lige maade (naar maaltid er giordt) skalt du tage op igen/ Først/ tallercken/ Der nest/ saltfad/ bordkrang/ ost/ brød/ oc dugge etc.

Huorlunde en vng person skal skicke sig/ som staar oc tiener til Bordz etc.

TIl der Første skalt du staa smuck ret paa baade beene/ och holde Fødderne smuck tillhaabe/ oc giffue vel acht paa/ at der intet fattis/ skencker du

elles

eller recker dricke karret fram/ eller setter det paa bordet/ da gør det fornumstellige oc langsom/ ath du icke spilder/ Taler der nogen met huer Andre/ da fald icke i deris ord/ spør nogen dig om noget/ da suare hannem met faa oc forstandige ord/ Giff act paa huad de dricke/ ath du icke blender det ene iblandt det andet. Er det om afften/ da tage branden smuck sindige aff lyusset/ oc sluck branden stray vd/ ath hand icke ryger eller lucter ilde/ Men sluck dog icke lyusset aldelis vd. Det som du tager op igen aff bordet/ skalt du intet tage aff/ thi det lader icke vel / och der effter følger onde fructer.

Huorlunde en vng person skal skicke sig/ som sidder til bordz.

Idder du til bordz / da holt dig som her effter følger / Men før du gaar til bordz / da sker dinne negle aff/ der nest tho dinne hænder/ oc

der/ oc set dig siden smuct tuctig vid bor/
det oc sid smuct ræt / Tag icke først i fa/
det/ Drick icke heller først / ver ædru / och
fly druckenskab/ Men æd oc drick til nøt/
tørstighed/ æder du mere / da giffuer det
dig siugdom/ oc bekommer dig ilde. Naar
de haffue nu alle taget for sig / saa tag du
och til paa det siste/ Legger nogen it styc/
ke for dig/ da tag der noget aff / det andet
giff hannem igen / eller leg det for den/ sō
sidder nest hoss dig/ och tacke hannem som
lagde det for dig. Holt icke dine arme el/
ler hender lenge paa bordet / och rør icke
dine Føder hid och did / vnder bordet/
Naar du dricker/ saa stryg dig om mundē
met dine tho fingre/ eller met it røre kle/
de/ Drick icke den stund du haffuer mad i
munden/det du haffuer en gang bidet paa/
det skalt du icke dyppe igen / och icke slicke
fingrene/ eller gnaffue benene / men skære
Kødet aff met din kniff / stang icke dinne
tender/ met din kniff / men met en fæder/
och holde dog haanden saa lenge smuct for
munden. Sker icke brødet for dit bryst.
Huad der ligger for dig/ det maat du æde.

Tager

Tager du kiød faar dig/ da giør det met kniffuen/ oc icke met Fingerne. Du skalt icke smacke lige som en So. Den stund du faar dig mad/ skalt du icke klaa hoffue-det/ eller rense næsen/ Giff oc vel act paa/ ath æde och tale tillige/ er icke smuct/ mẽ er bondactigt/ Och offte puste snyde och hoste ved bordet/ det er icke heller smuct.

Item æder du it Eeg / da sker brø-det først/ dog icke forstore stycke /och se til ath der inget rinder aff vid siderne/ æd det snart/ och bryd icke skalene/ men leg dem i faddet igen/ och drick icke den stund du æ-der Egget / besmør icke duggen eller dine kleder/och slick ingenlunde fingrene. Naar du haffuer fodt dig mad/ da tho dine hen-der/ mund och ansict/ der nest tack oc loff Gud Alsommectigste/ som dig haffuer saa naadelige och mildelige bespiset och veder-queget/ Och naar mand giffuer dig ath dricke/ da skalt du neyie och bucke dig/och drick fornumstelige/ och tack hannem/ som gaff dig dricke Vil nogen tale met dig/ da stat op/ oc beuis hannem ære / och giff al-

 uaarlige

uaatlige act paa hans ord och mening/ paa det/ du kandt vel betencke och suaare hannem.

Hender det sig saa / ath du finder noget/ huad som helst det kunde vere / da giff den det igen/ som det miste / thi det hør icke dig til / Faar du hannem det igen/ saa betroer mand dig vel/ Men beholder du det/ da troer mand dig ilde/ oc det er it ont tegen. Oc paa din tunge kender mand huorlunde dit hierte er skicket/ der faare tag aluaatlige vaare paa din Tunge/ oc holt hende haardt/ som i ith bedzel/ oc foracte ingen/ saa bliffuer du icke foractet/ Bespaat ingen/ saa bliffuer du icke bespaatet/ Tal intet ont om nogen/ paa det ingen skal tale ont om dig. Ingē slemme eller vnyttelige ord skal gaa aff din mund/ som S. Pouel siger / Col: 3. Al vrede/ grumhed / ondskab / bander / skendzel/ had och affuind lad vere langt fra dig/ Oc huad du gør/ det gøre flytteligе/ saa skalt du loffues/ Men dog giør intet vden beraad/ saa angrer dig det icke naar

ke naar det er giort/ Thi Gud som er i
Himmelen seer alle dine gierninger/ Ja/
hand kaager indi dit hierte/ och veed alle
dine hiertens täcker / fordi hand beskode
dit hierte oc nyre/ och alle lønlige hiørne/
handler du fordi trolige/ da est du Gud be-
hagelig / Men handler du wtrolige met
finanger och falskhed/ da vil Gud visselige
straffe dig/ kommer det icke stray / saa kō-
mer det dog lige vel. Lær icke ath bedrage
folck/ thi det er en stor vederstygelighed/
for HERren din Gud/ och tenck paa/ ath
du skalt gøre hannem et suaart regenskab
paa den ydderste dag/ ver fordi sandru/ thi
løgen staar en vng person gandske ilde/ och
aff løgen kommer stiællen/ aff stiællen kō-
mer Jernlencke eller bast reeb / om halssen.
Du skalt icke gaa vden husset / eller gaa
nogen sted bort / vden dine Foreldeꝛs eller
hosbondes villie och vidskab / och sende
de dig nogen sted hen/ da kom snart igen /
Træt icke met dine stalbrødre / beliuffue
dem icke/ och giør dem intet ont/ See ic-
ke til andre/ huad de gøre/ eller huorlunde
de leffue / Men seer du noget som andre

 staar

staar ilde / da fly du det samme / oc giør icke som hand giorde / och seer du noget som en anden staar vel / och hand roses oc loffues der aff / da skamme dig icke at gaa i hãs fodspor / oc effterfølge hãnem. Straffer nogen dig met ord / da tacke hannem / och holt hannem for den / som vil och unde dig alt gaat. Naar tho snacker eller taler noget lønligt met huer andre / da gack du fra / och icke til dem. Min kere Søn rette dig nu her effter dit gandske Liff och leffnet oc paa det siste / fly dryck och dobbelt / saa bliffuer du Gud behagelig oc tac nemmelig / ocsaa est du hans kere Søn Jesu Christi broder oc metarffuing til det euige liff / det giffue oss Gud Alsommectigste ved sãme sin Søn vor kere frelsere och saliggørere.

A
M E
N

H. G. H. V. D. A.

Aarsag

Aarſag huorfaar det gaar
nu ſaa ilde til i verden. Jo: Pla-
cotomus. Fordanſket vt ſup:
Anno. 1.5.5.9.

Effter Gudz Rige ingen tracter/
hans ord mand offuer alt foracter.

Men om nogẽ end ville Gudz ord vndfaa/
met rooſſ oc priß ville de beſtaa.

Oc pryde ſig met vduortes ſkin/
men Gud ſeer dog i dit hiertet ind.

Huer mand giør huad dem gaat tycker/
Gudz hellige ord de intet fryctet.

De mene de haffue alting fri/
ehuad kald de ere vthi.

Sin neſtes nytte ingen acter/
men huer ſin egen fordeel betracter.

Rigdom aleniſte atſpører huer mand/

och huor de i velløst leffue kand.

En from mand gielder nu ey mere/
thi huo som haffuer rigdō/ haffuer oc ære.

Huo sō venner oc pēning nock haffue kād/
hand haffuer ret/ oc er en veldig mand.

En Retferdig sag trøcker mand nu ned/
der gielder ey kunst eller ærlighed.

Sandhed mand ey lide maa/
Retferdighed skal oc nu tilbage staa.

Ey vil mand lenger lide den mand/
som gode raad giffue kand.

Thi er den viiß vellerd oc kender/
som kaaben effter værit vender.

At vere huer mand til villie er kunst/
men sandhed ath sige/ giør vgunst.

Der faare det icke vel tilgaar/
men gandske ilde i verden staar.

Summa

Summa.

Ville vi Gudz bud holde och lere/
da giorde vel Gud effter vor begere.

Effterdi wi det icke gøre/
saa vil och Gud oss ingenlunde høre.

Prentet i Kiøbenhaffn aff Hans
Vingaard i det ny Closter stræde.
Anno M. D. Lix.

Finis.

Praecipere, qualis esse debeat princeps, pulchrum quidem, sed onerosum ac prope superbum est.

Plin: III. Ep: XVIII.

Rep: d: 6. Nov: 69.

Magna illorum hac aetate frequentia est, qui antiquorum laborem improbant insuper habent sitsq deq affirmant. —

Rep: d: 9. Nov: 69

Interdum bonus dormitat Homerus
Rip: d: 10 Nov. 69.

Dictus et Amphion Thebanae conditor urbis
Saxa movere sono testudinis —
Horat. de A. P.
Rip: d: 11 Nov: 69

